

Ker sem prepričan, da prvotni pomen korenike šar poznamlja „circumagere, vertere, rotare, gyrare, salire, vrteti se, okolobračati, vijati se“, zato mislim, da se tudi starobolgarsko šareti, varium esse, srbsko šara, das Bunte, slovensko šara, verschiedenes Zeug, ima iz te korenike izvajati, analogično latinskemu varius, bunt, iz korenike: var, unter einander drehen, krümmen, in starobolgarsko šara, color, označuje izvirno z barvo pisane vijuge.

Prvotni pomen korenike šar se je še ohranil v slovenski besedi šara, spectrum, Gespenst, v česki pre-šer-a, strašilo, Gespenst, in sicer po istem nazoru, kakor slovenski po-šast, Gespenst, iz korenike šbld, hoditi, torej bitje, ki pohaja, herumgeht. Šara, Gespenst je toraj bitje, ki šari, herumschiesst, herum-springt, in ker šara dela strah, nahajamo v gorenje-luž. srbščini šer-ic, strašiti.

Šaren, šeren, prešeren torej izvirno pomenja springend, hüpfend, herumschliessend, sich herumdrehend, in v metaforičnem pomenu: „leichtfertig, muthwillig, ausgelassen“.

Narodne stvari.

Stefan Modrinjak in pa Središče, rojstni kraj njegov.

Prihodnjo nedeljo bodo bratje naši na slovenskem Štajarskem slovesno obhajali spomin na L. Modrinjaka.

Umestno utegne biti, da pri tej priliki zapišemo v naš list, kako se je Stanko Vraz v slavnih svojih pesmih „Gusle i Tambura“ med družimi svojimi sovrstniki spominjal neumrlega Modrinjaka, kakor reprezentanta ideje slovanstva na slovenskem Štajerji, ki je v svoji dobi bil prvi pesnik slovenske panonske veje, kakor sta bila na grani korotanski Vodnik in Jarnik. Rodil se je, kakor Vraz piše, v Dravskem Središču (Polstrau), učil gimnazijalne šole v Varaždini, a modroslovje in bogoslovje v Gradci. Ljudje, kateri so ga poznali, hvalijo ga kakor človeka učenega in poštenega. Župljani njegovi spominjajo se ga še dandanes kakor svojega dobrotnika. Proti koncu svojih let ni bil zaradi stvari, katero je Modrinjak vse življenje iskreno zastopal, priljubljen svojim načelnikom, katerim njega svobodni um ni bil po godu. Umrli je po jeseni leta 1827. pri sv. Miklavžu (v Ljutomerskih goricah) kakor ondotni župnik. Ko se začuje glas v mesto (Ormož?), da je Modrinjak umrl, poslali so odmah človeka pisarja (kakor veli zakon), da popiše vse stvari, zapuščene po njem. Ko ta človek (zval se je M-rič) pride tudi do pisarnice njegove tu vse, kar slovenskega zapazi, raztrga in vrže na dvorišče med smeti. In tako je bila večina Modrinjakovih del uničena. Ako bi bil pisar ta po naključbi kake druge narodnosti, gotovo bi se bilo blagó to uničenja otelo, kajti težko bi bil tako besno postopal, kakor je postopal oni M-rič. Na veliko srečo je bil pred tem barbarskim gospodarstvom po omari otel njegov stričnik Lovro Modrinjak knjižico pesmi svojega strica. In to je vse, kar je ostalo od Modrinjakove vile. Jaz sem te stvari prepisal za se, in mislim, da je to samo čisto zlato, pravi kinč poezije slavjanske. Iz njih veje pravi čisti duh slavjanski z domorodnimi glasi, misli so vzvišene, izložene s sijajnimi obrazi zdrave fantazije. Najboljše njegove pesmi, kar jih imam, morejo se zvati: „Golob“, „Lev bolan“, „Boginji modrici“ in „Amico Zvetkoni“. — Ako koga kdaj želja obide, znati, kakošne postave in kakošnega lica je bil Modrinjak, tedaj more njegovo dobro zadeto sliko videti v Sre-

dišči pri njegovem stričniku, Lovro Modrinjaku. — Tako Stanko Vraz.

Naj tem črticam dodamo še nekoliko zgodovinskih vrstic o Središču, rojstnem kraju Modrinjakovem.

Središče (Polstrau) je po neki pripovedki baje dobilo svoje ime od grada, ki je stal na griču (gomili), ležečem na južni strani od trga. Tu je baje stala tudi cerkev sv. Jerneja. To pripovedko potrjuje kamenje in podzemeljsko zidovje, katero se je na mestu tega starega grada dobivalo. Tudi se prostor, na katerem je stara cerkev stala, še dandanes „cerkvišče“ imenuje, in je uže veliko let župniška njiva. Kdaj so to cerkev zaradi nevarnosti pred deročo Dravo podrli in iz stare podrtine sezidali sedanjo cerkev sv. Duha, to se ne vé; toda stara gotična stavba in gotično lepoticje te cerkve kaže, da je tudi ona jako stara.

Kdaj je bila tu fara ustanovljena, se ne dá določiti, gotovo pa še pred l. 1617. To se sodi iz pogodbenega pisma od l. 1674. med nemškim redom in solnograškim škofom, kajti v tem pismu se omenja tudi gledé središke fare, naj o nekaterih točkah ostane pogodba od leta 1617. A jako verjetno je, da ste bili fari v Središču in pri sv. Miklavžu uže leta 1495. ustanovljeni. Jakob Sekely je omenjeno leto ustanovil frančiškanski samostan za pomoč bližnjim slovenskim faram, tedaj za Središče in sv. Miklavž. Iz župniških zapisnikov se pa ne more o zgodovini ničesa izvedeti, kajti l. 1704. so bili Kruci župniški hram čisto oropali in leta 1778. je bilo pa leseno župnikovo stanovanje do tal pogorelo, torej so bila tudi vsa stara pisma uničena. — Med župniki je trpel Jernej Wenger napad silnih Krucev, katerim so se bili pridružili tudi Središčanci, menda v to prisiljeni. Vzeli so mu bili 300 korcev žita, 7 šartin vina in mnogo gospodarskega orodja. On sam je bil ubežal in si tako komaj življenje rešil. Njegov naslednik Kašpar Adlešič je bil leta 1713. sezidal še zdaj obstoječi veliki oltar.

Cerkev žalostne matere božje v trgu je stala uže leta 1723.; kdaj se je pa sezidala, o tem se ne najde nič zapisanega.

Kakor nekatera še starejša pisma pripovedujejo, je bila l. 1709. v teh krajih jako slaba letina, l. 1714. pa velika lakota.

Znamenito je to, da v bližnji vasi, v Šalovcih še sedaj kažejo mesto, kjer je bila copernica, imenovana „Deutscherin“, sežgana.

J. L.

Slovensko slovstvo.

* Slovensko berilo za 8. gimnazijski razred. Izdal dr. Fr. Miklošič. Druga nekoliko predelana izdaja, vredil J. Navratil. Na Dunaju. Založil Karol Graeser 1881. (Cena 72 kr.)

Tako se glasi naslov novi izdaji „Slov. berila“ za 8. gimnazijski razred, katero je po dogovoru z dr. Miklošičem vredil gosp. J. Navratil in jo je odobrilo c. k. naučno ministerstvo. V očigled dveh takih možakov prepuščamo nadrobneje kritiko dotičnim učiteljem slovensčine na naših gimnazijah, v prvi vrsti poklicanim sodnikom, in povzamemo iz „predgovora“ k tej novi berilovi izdaji sledeče vrstice, katere je napisal velečenjeni naš pisatelj gosp. Navratil: „Da bi se nahajalo v tej izdaji več berila na izbor, ter knjiga bolj ugajala gg. učiteljem in učencem, okrajšal sem ali pa izpustil nekoliko starših in novejših prevodov, pa tudi izvirnih spisov (če je bilo čijih mimo drugih preveč), ter vse to nadomestil z drugimi izvirnimi spiski, ne hoté množiti prevodov. Če se ni moglo ugoditi vsem željam, po-

misliti treba, da mi je bilo po višem nálogu „Miklošičevega Berila“ drugo izdajo „vrediti tako, da se znatno ne razprostrani prejšnji obsežek“. — Tisek knjige je ličen.

Obravnave deželnih zborov.

Deželni zbor Goriški

Poročilu v zadnji številki „Novic“ naj dodamo še nekaj sklepov.

Zastran preuravnave uprave je zbor proti temu, da bi se vsa ali nekatera policijska opravila vzela županijam in izročila političnim oblastnim. Tudi noče zbor, da bi se napravili okrajni zastopi. Kar se pa tiče preuredbe domovinske postave, izrekel je zbor, da je želeti, da bi bil sprejet v občinsko zvezo vsak, ki dalj časa nepretrgoma v njej stanuje, toda s pogoji, podobnimi onim, ki se nahajajo v občinskih postavah od l. 1849. in 1859. — Potrdil je dalje deželni zbor načrt pogodbe s kmetijsko družbo zadevajoč rabo njenih poslopij in vžitek njene kmetije na Tržaški cesti pripuščene deželni kmetijski šoli in še druge točke uravnajoče pravno razmero med to šolo in c. kr. kmetijsko družbo. Podpora dovoljena kmetijski družbi je pomnožena na 1170 gold. Še marsikaj družega je zbor sklenil gledé na kmetijsko šolo, na pr., dvoletni učni tečaj se bo začinjal z novembrom; počitnice bodo samo po 8 dni o Božičih, o Pustu in o Veliki noči. — Obrtnijski šoli v Marjanu je dovoljenih 800 gld. za vrtalnik. — Na streho bolnišnice usmiljenih bratov se postavijo strelovodi za 700 gold. — Vseučiliščniki so dobili po 80 gold. podpore. — Muzeju v Ogleji je odločenih 150 gold. — Dvema dijakoma gozdarske šole v Križevcu vsakemu 50 gold. — Predlog Del-Torre-ov zadevajoč popravo colne tarife naložene na izvažanje navadnih stolov (iz Marjana?) v Italijo je sprejet. — V 7. (zadnji) seji se je med drugimi izvolila komisija za reklamacije v zadevah uravnave zemljiščnih davkov. Izvoljeni so: gg. Dottori, Candussi, bar. Tacco in Devetak; za njihove namestnike pa: gg. Benardelli, K. pl. Stabile, Ig. Kovačič in Ant. Černe.

Deželni zbor Štajarski.

Vlada je o pričetku zborovom mu v obravnavo predložila dve predlogi, o katerih želi mnenje zvedeti zborovo: 1) o reformi politične uprave in pa o predrugačenji domovinske postave, ki je res silno potrebno.

Deželni zbor dolnje-avstrijski.

Med družimi vladnimi predlogami je dobil ta zbor v obravnavo postavo o oskrbovanji siromakov, za katere imajo občine skrbeti.

Naši depisi.

Iz Zagreba 17. sept. (*Volitve za novi deželni zbor*), ki se prične 27. dne t. m., kmalu so pri kraju, a že danes je gotovo, da velika večina bode vladna. I kako da bi ne bila pri tako grozovitem pritisku vladnem, v katerem se je združila svetna in duhovna oblast! Glavne stvari, ki se bodo obravnavale v prihodnjem zboru, so odstop Reke Magjarom — odstop Žumberškega okraja Cislajtani (Avstriji), in pa veliko povišanje davkov po načrtu ogerskega finančnega ministra Szaparija. To so nakane ogerske

vlade, zoper katere se že davno glasijo protesti národa, ki se za celokupnost Hrvatske hoče z dušo in telom boriti. Hudo bode zato vrelo po zbornici, ko vzlasti pride predmet o odlupljenji Reke od Hrvatske in njeni združbi z Oggersko. In prav zato je vlada Tiszina napela vse sile, da dobi Magjarom prijazen zbor po novih volitvah. V to svrhu bili so že zapiski volilcev svojevoljno sestavljeni, med vélike posestnike uvrsteni taki ljudje, ki ne spadajo med-nje, nasprotno pa izbačeni drugi upravičeni, ki niso mameluki deželne vlade. Pritožbe zoper tako ravnanje niso imele nobenega vspeha. Ljudstvo, za katero se v preteklih treh slabih letih nihče brigal ni, iskali so sedaj po njenih bornih kočah ter vabili ga na limanice s pojedinami in s pijačo. Podžupan klanjaški, dobro vedoč, da v svojem okraji ne bo zmagal s svojim vladnim kandidatom, je iznašel pa še nekaj posebnega, da bi preril ž njim; začel je namreč zapirati volilce, da ne bi mogli priti na volišče. Pa še več; nasprotne kandidate so celó prijemali in zapirali, češ, da „hujskajo ljudstvo“. Ker pa še vse to ni nič pomagalo, napravil je glasoviti podžupan — čujte! — lov na duhovne. 9. dne t. m. je ukazal pandurjem, župnika tuheljskega, g. Viljem Sorga na vse zgodaj iz postelje izleči in prignati preiskovalnemu komisarju. Gospoda župnika pa niso našli domá, kajti zdravil se je v Krapinških toplicah, zato so šli po-nj in ga tirali v Klanjec. Tam je bil po dolgem čakanji spuščen pred komisarja, ki mu je s posmehovanjem naznanil razsodbo tako: „Gospod, ker vas imam na sumu, da bi utegnili pri volitvi (14. t. m.) ljudstvo ščuvati proti vladnemu kandidatu, vas moram v zaporu pridržati“. Potem so častitljivega starčka vtekli v luknjo za navadne hudodelnike pripravljeno. Zastonj je protestiral in zahteval pojasnila, kaj je zakrivil, in pravične preiskave, zastonj svojemu stanu in starosti primernejšo shrambo, moral je iti v to luknjo; klanjaško prebivalstvo je bilo pri tem do solz ginjeno, a nič ni pomagalo! Če bi utegnil kdo prašati, kaj prav za prav je pregrešil župnik, mu bodi tu kar odgovor: On je pošten narodnjak in ni maral glasovati za kandidata, kateri nima nobenega zaupanja. — Take silovitosti se dandanes celó v Bosni in Hercegovini več ne godé, pač pa v podžupaniji krapinski, kateri načelnik je Hinko Francisci.“ Žalostno, a resnično. Živela „svoboda“ volitve na Hrvatskem! Vsaj ste to „svobodo“ tudi vi Slovenci na Kranjskem skusili pod vladnim načelnikom Widmanom, čegar maslo je vaš sedanji deželni zbor.

Naj temu skozi in skozi resničnemu popisu dodam še par vrstic iz „Obzora“, ki kaže, kako dobrosodi prosto ljudstvo pomen sedanjih volitev. Preprost nek kmetič se je izustil tako: „Učeno gospôdo je težko umeti, kaj hoče vlada in kaj naši rodoljubi. Zato slušajte mene; jaz vam povem, da bo vsak razumel. Kdor med nami je zato, da se hrvatska Reka za večne čase prodá Magjarom, naj glasuje za vladnega kandidata, kdor bi pa Reke nikdar in nikakor ne dal Magjarom, naj se združi z našimi domačini.“

V Gorici 18. sept. — Več ko vse druge novice je vredno krasno vreme preteklega tedna, ki hoče danes samo sebe prekositi. Jako potrebna je bila suha toplota grozdju in sploh polju. — Jutre se pričnejo v tukajšnjem bogoslovskem semenišči duhovne vaje za mašnike v latinskem jeziku pod vodstvom nekega bogoslovskega profesorja (jezuita) iz Padove. — S podporo ministerstveno je napravila kmetijska družba predavanja v kletarstvu v teh-le krajih: v Črničah, Štanjelu, Križi (ipavskem), v Šmarjah, v Dornbergu, v Št. Ferjanu, v Biljani in Kanalu. Ta predavanja so od 11. septembra do 3. oktobra. — Živinske razstave